

OAZA NA PRAGU KOPRA

bilten Naravnega rezervata Škocjanski zatok

številka 2, junij 2002

Prosta pot do ureditve rezervata?

Tudi letos je mnogo organizacij in posameznikov veliko truda in dela usmerjalo v zagotavljanje čimboljših življenjskih pogojev za živi svet Škocjanskega zatoka. Zaradi dolgotrajnih postopkov priprave ureditvenega načrta še vedno lahko izvajamo samo manjše začasne ukrepe z omejenimi učinki. Sprejet ureditveni načrt je pogoj za izdelavo izvedbene dokumentacije in pridobitev vseh potrebnih dovoljenj in sredstev za izvedbo sanacijskih ukrepov, ki bodo omogočali trajne rešitve za ohranjanje naravnih vrednot v rezervatu. Prepričani smo, da bodo pristojne državne službe in organi, predvsem pa odgovorni pri Mestni občini Koper, pozitivno pristopili k zadnji fazi priprave ureditvenega načrta za območje naravnega rezervata Škocjanski zatok. Tako bodo odprte vse poti, da bo rezervat postal eden od biserov slovenske obale. Oaza na pragu Kopra, na katero bomo vsi ponosni.

Odzivi številnih udeležencev izletov, predavanj, akcij in naravoslovnih dni v rezervatu dokazujejo, da so naša prizadevanja za renaturacijo Škocjanskega zatoka in vzpostavitev naravnega rezervata, odprtega za javnost, pravilno usmerjena. To nam daje dodatno vzpodbudo za nadaljnje delo.

*dr. Peter Trontelj
predsednik DOPPS*

foto: Borut Mozetič

Škocjanski zatok smo to pomlad na treh izletih predstavili domačinom in članom DOPPS.

Aktualno v Škocjanskem zatoku

V aprilu smo popravili dotrajan zapornični sistem na Ari ob stari bertoški cesti, ki zdaj omogoča akumuliranje večjih količin dragocene sladke vode za sušno obdobje. Sanacijo smo opravili s prostovoljno pomočjo Zidarstva Petrušaneec in donacijo betonarne Rokava d.o.o., ki je prispevala beton za zvišanje zaporničnega sistema.

Dodatne rezerve sladke vode za bogatenje lagune Škocjanskega zatoka in za potrebe namakanja kmetijskih površin bodo zagotavljale tudi aktivnosti na kanalu 22, ki jih je koordinirala Agencija Republike Slovenije za okolje, območna pisarna Koper. Izvajalec del Hidro Koper je iz kanala 22 očistil smeti in rečne nanose, ki so zmanjševali propustnost kanala ter usposobil zapornične sisteme, s katerimi je ponovno mogoče usmerjati tok vode na posamezna območja.

Predvideno čiščenje izlivnega dela Are, ki bi še dodatno izboljšalo stanje v laguni Škocjanskega zatoka, smo morali zaradi nepravočasne zagotovitve proračunskih sredstev žal prestaviti na konec leta.

foto: Borut Mozetič
Betonarna Rokava nam je nudila pomoč pri sanaciji zaporničnega sistema na Ari.

Na območju Bertoške bonifike smo postavili označevalne table, ki obiskovalcem predstavljajo pomen in bodočo ureditev naravnega rezervata Škocjanski zatok ter varstvene režime, ki jih je na tem območju treba spoštovati. Pozimi smo pokosili Bertoško bonifiko, da bi pred začetkom oblikovanja sladkovodnega močvirja odstranili čimveč biomase.

foto: Nataša Šalaja
Obiskovalce rezervata prosimo, da se prilagodijo varstvenemu režimu zavarovanega območja.

Zaradi izjemnega zanimanja smo spomladi organizirali tri vodene izlete v zatok za vse, ki so nam vrnili kartico za odgovor iz informativne zloženke o rezervatu, ki smo jo aprila izdali tudi v italijanskem jeziku. Izleta na Svetovni dan mokrišč, 2. februarja, ki se ga je udeležilo rekordnih 120 obiskovalcev, zaradi goste megle nismo mogli izvesti v celoti.

foto: Borut Mozetič
Košnja Bertoške bonifike.

Nujna sanacijska dela, ki so bila opravljena v prvih treh letih upravljanja (čiščenje odpadkov, sanacija divjih odlagališč odpadkov v okolici rezervata, priključitev odpadnih komunalnih vod iz Bertokov na centralno čistilno napravo in ponovna vzpostavitev dotoka sladke vode iz Rižane v laguno Škocjanskega zatoka), so pripomogla k izboljšanju ekoloških razmer v tolikši meri, da do novih poginov ptic v rezervatu po letu 1999 ni prišlo.

Šele sprejem ureditvenega načrta in izvajanje aktivnosti, ki so v njem predvidene, bo zagotavljalo trajne rešitve za obnovo naravnega rezervata Škocjanski zatok, izgradnjo infrastrukture za obiskovalce, promocijo rezervata in mesta Koper ter vključevanje Škocjanskega zatoka v mednarodno mrežo severno-jadranskih mokrišč.

O botulizmu in njegovem vplivu na ptice

Botulizem je zastrupitev nekaterih vretenčarjev z živčnim strupom, ki ga proizvaja bakterija *Clostridium botulinum*. Večina ljudi pozna nevarno obliko zastrupitve s hrano iz pokvarjenih konzerv ali klobasami (lat. botulus = klobasa). Opisanih je sedem glavnih tipov (A-G), ki oblikujejo tipsko značilne nevrotoksine. Za ptice je najnevarnejši *Clostridium botulinum* tipa C, ki človeku ni nevaren.

Clostridium botulinum je v okolju razširjen v obliki spor; tip C je pri-soten predvsem v vodnih okoljih. Spore oživijo v pogojih z nizko vsebnostjo kisika, zlasti ko se v vodnih sistemih temperatura dvigne blizu 37°C in je prisoten substrat za rast. V takšnih razmerah se bakterija *C. botulinum* začne razmnoževati; njen presnovni produkt je botulin, eden najmočnejših znanih bioloških strupov. Ptice, ki pijejo okuženo vodo ali se hranijo z okuženo hrano, se zastrupijo neposredno. To so zlasti vodne ptice. Botulin je živčni strup, ki žival najprej ohromi. Smrt nastopi zaradi zadušitve, ki je posledica ohromljenih dihalnih mišic.

Botulizem občasno izbruhne tudi v naravnih ekosistemih. Še tako nezaželen je povsem naravni pojav. Posledice za populacije ptic so lahko hude. Ob izbruhih botulizma v ZDA v začetku prejšnjega stoletja so poginili milijoni vodnih ptic. Izbruhi v manjšem obsegu so del evropskega vsakdanjika.

Do botulizma je jeseni 1999 prišlo tudi v Škocjanskem zatoku. Z veliko verjetnostjo lahko trdimo, da ga je povzročilo slabo stanje lagune zaradi preteklih degradacijskih posegov (odlaganje blata, preusmeritev dotokov sladke vode, vnašanje hranil, neurejena komunalna infrastruktura). Torej neposredni človeški vpliv, ki je onemogočil delovanje prvotnega naravnega sistema. Takrat je v zatoku poginilo okoli tisto ptic. V poznem poletju pride v laguni do razgradnje alg in drugih organskih snovi, pri čemer mikroorganizmi porabijo kisik. V laguni začne primanjkovati kisika (hipoksija), v najslabšem primeru pride do stanja anoksije, ko zmanjka kisika za dihalne procese. To pa je za izbruh botulizma naravnost idealno. Velika nevarnost ponovnega pojava botulizma v Škocjanskem zatoku bo prisotna, dokler laguna ne bo poglobljena in primerno obnovljena. Z obnovo Škocjanskega zatoka bo omogočeno ponovno kroženje vode po celi laguni. Hkrati bodo odpravljeni pogoji za uspevanje nezaželenih vrst alg. Šele takrat lahko pričakujemo bistveno manjšo nevarnost pojava botulizma.

Mreža upravljalcev severno-jadranskih mokrišč

Na podlagi dolgoletnega uspešnega sodelovanja z upravljalci Deželnega naravnega rezervata ob izlivu Soče se je porodila ideja, da bi sodelovanje razširili na celotno območje severnega Jadrana. S tem namenom smo v okviru projekta, sofinanciranega iz programa LIFE III Narava, predvideli oblikovanje neformalne mreže upravljalcev severno-jadranskih mokrišč iz Slovenije, Italije in Hrvaške.

Prvič smo se sestali 19. aprila v Bertokih. Delavnice so se udeležili upravljalci mokrišč iz Italije in Slovenije ter domači strokovnjaki in predstavniki države in občine, ki na različne načine sodelujejo pri obnovi zatoka. Dopoldanski del delavnice je bil namenjen predvsem predstavitvam mediteranskih mokrišč in uspešnih naravovarstvenih projektov, ki so jih udeleženci izvedli. Spoznali smo številna, za ptice pomembna območja v Italiji: Beneške lagune, izliv Soče, rezervat Valle Cavanata in obsežen projekt ponovnega zamočvirjanja kmetijskih zemljišč v regiji Emilia Romagna. Popoldne smo udeležencem predstavili Škocjanski zatok in načrte za njegovo obnovo. Rezervat smo si tudi ogledali in izmenjali izkušnje na podlagi podobnih projektov, ki potekajo v Italiji.

foto: Borut Mozetič

Izkušnje upravljalcev severno-jadranskih mokrišč bodo prispevale k boljši prihodnosti Škocjanskega zatoka.

Ideja o ustanovitvi mreže upravljalcev je naletela na zelo dober odziv. Najprej smo poskrbeli za enostavno komuniciranje preko e-skupine, ki bo omogočala sprotno izmenjavo izkušenj in informiranje med partnerji. Z izmenjavo publikacij smo začeli tudi s promocijo mokrišč. V prihodnje bomo s skupnim delom za bolj učinkovito varstvo mokrišč nadaljevali na rednih srečanjih in delavnicah.

Krajevni skupnosti Bertoki se zahvaljujemo, da nam je odstopila dvorano za izvedbo prve delavnice.

Ptice v Škocjanskem zatoku

Pomladni dnevi so v Škocjanski zatok prinesli novo življenje. V rezervatu so se na preletu ustavljale številne vrste martincev, togotniki ter beločeli in mali deževniki, pa tudi nekatere pri nas zelo redke vrste, kot so sabljarke, žličarke, rjave čaplje, jezerski martinci, mali škurhi in duplinske kozarke. V zadnjem letu smo

na območju Škocjanskega zatoka opazovali 123 vrst ptic. Tudi letos v rezervatu gnezdijo številne trstnice, svilnice in brškinke in vodne ptice ter pobrezniki, kot so mali ponirki, beločeli deževniki, liske in zelenonoge tukulice. V rezervatu trenutno gnezdi kar 43 vrst ptic.

foto: Bojan Marčeta

Liska na gnezdu v Škocjanskem zatoku.

Ko je bil zatok še morje

Po povabilu v prejšnji številki biltena smo zbrali nekaj starih fotografij in razglednic okolice današnjega Škocjanskega zatoka. Obe objavljeni fotografiji segata v začetek prejšnjega stoletja. Zahvaljujemo se Albertu Cernazu in Dimitriju Jazbecu, ki sta prispevala fotografije.

vir: Domenico (Nino) Steffe

Ulov cipljev na pomolu San Pieri (današnje Vojkovo nabrežje).

vir: Zasebna zbirka razglednic

Škocjanski zatok je zadnji ostanek morskega sveta, ki je nekoč obdajal mesto Koper.

Deželni naravni rezervat ob izlivu Soče

Soča, najlepša slovenska reka, je tudi na svojem izlivu med Tržičem in Gradežem ustvarila svet svojevrstne lepote. Okoli 2400 hektarjev veliko območje na zadnjih 15 kilometrih toka reke in njenem izlivu v Jadransko morje je od leta 1996 zavarovano kot Deželni naravni rezervat.

Zavarovano območje odlikujeta bogata flora in favna z mnogimi redkimi in ogroženimi vrstami. Izliv Soče je pravi raj za ptice, saj je bilo doslej ugotovljenih 300 različnih vrst. V zadnjih 10 letih je v rezervatu gneznilo 85 vrst, med katerimi naj omenimo

foto: Kajetan Kravos
Rečni galebi so ena pogostih vrst Deželnega naravnega rezervata ob izlivu Soče.

foto: Kajetan Kravos
Bertoška bonifika bo za obiskovalce urejena po zgledu renaturiranega območja na polotoku Cona.

le nekatere redke gnezdilke: polojnik, rjava čaplja, rjavi lunj in čapljica. Tako pestrost omogočajo raznoliki habitati, ki iz morskih plitvin prehajajo v obširne poloje, peščene otočke in muljasto-peščena tla. Obsežna območja prerašča trstičje, v notranjosti rezervata pa se nahajajo tudi pomembni ostanki nižinskih gozdov. Pticam poleg obilice hrane nudijo tudi idealne

pogoje za gnezditve in prezimovanje. V začetku 90. let so na polotoku Cona renaturirali približno 40 hektarjev veliko območje in ga spremenili v sladkovodno močvirje, ki je pozimi poplavljen, poleti pa se izsuši. Poseg je še dodatno izboljšal razmere in vplival na povečanje števila živalskih vrst, vezanih na mokrišča. Favnistično podobo dopolnjujejo kamarški konji, ki s pašo skrbijo za vegetacijsko ravnovesje, nekateri pa tudi za poučno turistično ježo po rezervatu.

V rezervatu je dobro poskrbljeno tudi za obiskovalce. Več zgradb je namenjenih naravoslovni vzgoji in opazovanju živali. Najbolj obiskana je trinadstropna opazovalnica »Marinetta«, s katere se ponuja čudovit razgled na poplavljenе travnike, renaturirano močvirje in dalje na Tržaški zaliv, omogoča pa tudi opazovanje podvodnega življenja. Nemoteno opazovanje ptic s številnih označenih učnih poti omogočajo zastrte opazovalne točke. V letošnjem letu bo odprt tudi nov informacijski center. Obisk rezervata je možen vse leto. Vse informacije dobite pri upravljalcu rezervata:

Ecothema
Kontaktna oseba: Luisa Zappa
E-pošta: ecothema@tiscalinet.it
Tel./fax: 0039-040-371554

generalni sponzor DOPPS

SVODBEN KOT PTIDA
WWW.HOBITELI.SI

Vse dodatne informacije o naravnem rezervatu Škojčanski zatok so vam na voljo pri upravljalcu rezervata:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS - BirdLife Slovenia), p.p. 2722, 1001 Ljubljana, tel.: 01/ 544 1230, fax: 01/ 544 1235, e-pošta: dopps@dopps-drustvo.si

ki vodi tudi začasni informacijski center v Kopru na naslovu:

Staničev trg 16, 6000 Koper, tel.: 05/ 626 0370, fax: 05/ 626 0369

e-pošta: skojcanski@skojcanski-zatok.org, borut.mozetic@dopps-drustvo.si, natasa.salajja@dopps-drustvo.si

in na spletni strani: <http://www.skojanski-zatok.org>

uradne ure:

- dopoldne: ob ponedeljkih, sredah in četrtek med 10. in 12. uro,
- popoldne: ob sredah med 15. in 17. uro.

Na zgornjih naslovi lahko naročite tudi brezplačni izvod biltena.

Besedilo: Borut Mozetič, Nataša Šalaja, Damijan Denac, Borut Štumberger;

Pregled: člani DOPPS-ovega Sveta za Škojčanski zatok, dr. Kajetan Kravos;

Priprava tiska: Grafični studio Abakos; **Tisk:** Abakos / KVM Grafika, **Naklada:** 14.000 izvodov.

Bilten izdajamo v okviru projekta LIFE00NAT/SLO/7226 s pomočjo finančnega instrumenta Evropske skupnosti - LIFE, Ministrstva za okolje in prostor in Luke Koper d.d..

DOPPS, junij 2002.

